

I. O.
II
1303
L

PARTIDUL NAȚIONALIST DEMOCRAT
SECRETARIATUL GENERAL

N. IORGA

PROBLEMA MUNCII NAȚIONALE

INTERPELAREA FĂCUTĂ ÎN SENAT
ÎN ZIUA DE 9 MARTIE 1934, DUPĂ
NOTELE STENOGRAFICE

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL”, STRADA BREZOIANU Nr. 23—25

1934

8381 11

PARTIDUL NAȚIONALIST DEMOCRAT
SECRETARIATUL GENERAL

N. IORGA

P R O B L E M A
M U N C I I N A Ț I O N A L E

INTERPELAREA FĂCUTĂ ÎN SENAT
ÎN ZIUA DE 9 MARTIE 1934, DUPĂ
NOTELE STENOGRAFICE

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL”, STRADA BREZOIANU Nr. 23—25

1 9 3 4

D-1 Prof. N. IORGA

Problema muncii naționale

Interpelarea d-lui profesor N. Iorga

După note stenografice

D. prof. N. Iorga a dezvoltat în sedința de Vineri, 9 Martie 1934, a Senatului, interpelarea cu privire la politica minoritară a României și felul greșit cum s'a pus problema reală și firească, a drepturilor elementului românesc.

Publicăm după notele stenografice importanta și consistenta expunere în această capitală problemă națională.

Domnule președinte, domnilor senatori, acum câteva zile, un deputat, al cărui trecut este mult legat cu luptele de libertate ale Românilor din Ardeal, care a fost fără îndoială cel mai însemnat poet și scriitor al generației sale, care în timpul războiului a avut o atitudine, care prin curajul ei, prin ireductibilitatea credinței în nevoia de a se face un stat pentru toți Români, a putut să dea o lecție altora, cari față de inimicii firești ai nației noastre, au avut o atitudine de prudent oportunism pe care noi n'o amintim, pentru că este bine ca anumite lucruri să fie uitate, acel deputat a interpellat guvernul cu privire la situațiunea elementului național în toate domeniile muncii, și, în ceea ce se numește Vechiul Regat și în provinciile care s'au adăogat, prin războiul acesta, cu așa de mari jertfe, și care formează un tot unitar cu teritoriul României vechi.

Interpelarea aceasta al cărei sens politic nu mă preocupă de loc, a căpătat lămuriri din partea unui foarte elocvent membru al majorității și din partea unuia din subsecretarii de Stat.

Mi se pare însă că răspunsul care s'a dat interpelării dela Camera nu are caracterul acela general, caracterul acela precis, pe care l-ar fi putut da un Președinte de Consiliu de o vârstă mai înaintată și a cărui situație în opinia publică să fie mai adânc fixată decât cum este cazul cu omul încă așa de tânăr, care se găsește în fruntea Guvernului. Pe de altă parte, indiferent de răspunsul care s'a dat de pe banca ministerială la o astfel de interpelare, atingând un teren așa de delicat și ajungând la concluzii al căror caracter era de un radicalism extrem, — era vorba de rezolvat chestia muncii naționale prin așa-numita revoluție românească sau națională al cărei sens nu l-am înțeles niciodată, — și desigur că, atunci când interpelarea este prin ea însăși așa de importantă și concluzia de un caracter așa radical, ea a trebuit să provoace, cum a și provocat în opinia publică un foarte mare răsunet. Răsunetul acesta este interesant și în ce privește starea de spirit a oamenilor din țară, dar este important și în privința părerilor, pe care alții și le fac, în afară, despre noi.

Și aici să-mi dați voie să fac o mărturisire : Sunt, de o bucată de vreme, oameni cari cred că sunt singuri pe lume și pot face orice: să enunțe orice teorie, să proclame orice formulă, să anunțe orice pentru un viitor mai apropiat sau mai depărtat — unii pot să creadă că acest viitor este imediat realizabil —, dar sunt alții, din cari fac parte și eu, cari au adâncă încredințare că noi ne găsim în mijlocul unei lumi, care ne vede, care ne judecă și, oricât ar fi puterea noastră reală sau puterea noastră aparentă, de oamenii aceștia, totuși avem nevoie. Nu este indiferentă opinia pe care lumea o va avea despre poporul românesc. Nu doar că ar fi să alergăm mâne după împrumuturile acelea a căror ideie chiar m'a înspăimântat și mai înainte de a fi la guvern și în timpul când am fost la guvern, când, la orice ocazie, am spus, că nu trebuie să ne gândim la așa ceva.

Dar în orice caz, trebuie să ținem samă de situația în care se găsește lumea, cu tot felul de te-

meri, cu tot felul de urite profeții, de nesiguranța în ceia ce privește legătura dintre State și care nu se corectează prin zădărnicia unor pacte, care țin atâta timp cât nu se usucă cerneala pe dânsule. Astfel că nu ni este indiferent că anumite păreri să fie emise într'unul sau în altul din Corpurile Legiuitoare și aceste păreri din partea băncii ministeriale să fie tratate oarecum ușor, transformându-se o discuție care trebuia să fie discuție de principii într'o serie de revelații biografice, care, în ce privește pe interpelator, pot fi interesante pentru viitorul istoric al literaturii românești, iar în ceia ce privește pe parteneri, cari n'a scris nimic, evident că nu sunt interesante nici pentru viitorul istoric al literaturii românești, dar în ce privește viitorul istoric al politicii românești, sunt foarte sigur că se va opri foarte puțin asupra unor foarte mari discursuri și planuri extra-ordinare, care nu se vor realiza niciodată.

O precizare care se impune

Și atunci, în momentul când stau să plec în străinătate, m'am gândit că ar fi bine să încerc a dobândi dela banca ministerială, prin persoanele, care au fost amestecate mai mult sau mai puțin în viața provinciilor reunite astăzi cu Vechea Românie, explicațiuni mai precise, decât acele, vagi, care s'au dat la Cameră, și cred că le-ași putea căpăta, nu dela d. președinte al Consiliului, persoană foarte ocupată și scumpă la vedere...

D. AL. LAPELATU, ministru de stat : Este...

D. PROF. N. IORGA : Știu. Mi-ai spus-o înainte foarte clar. Dacă vrei, introduc eu explicația în forma cea mai potrivită pentru șeful dv.

... Prin urmare, nu dela președintele Consiliului, dar dela unul din miniștrii cari sunt pe banca

ministerială, un răspuns, care cum vă spun, ar avea avantajul de a lămuri și spiritele din țară și opinia despre noi în străinătate.

Cred că răspunsul acesta îl pot căpăta, — vedeți, reiau fraza mea — pe care încercarea dv. de intervenție a rupt-o, — cred că voiți putea căpăta răspunsul acesta, pe care îl doresc precis, cu atât mai mult cu cât intervenția mea nu poate să fie bănuită. Nu poate să creadă cineva că am ridicat această chestiune, fiindcă mi-ar servi la ceva, fiindcă prin cuvintele pe care le rostesc aici, peste câteva zile aș avea anumite avantagii peste graniță. Iar, nu se poate crede că-mi lipsește orice bază politică și că aș încerca să-mi creez o bază politică agitând chestiuni care trebuiesc tratate și rezolvate, dar nu agitate într'un anumit sens. Și cu cât între dv. și

între mine, nu este, fără îndoială, nici unul din acele conflicte, care fac de o parte și de alta să nu poată exista sinceritatea, fără care anumite chestiuni nu se pot lămurii. Dv. nu sunteți succesorii miei imediați, eu... vă uitați la mine!... s'ar putea întâmpla să fiu succesorul dv. imediat (ilari-tate)... se poate întâmpla și aceea-sta, dar, evident, nu-mi puteți cere să v'o spun acum. Iar, în ce privește intențiunile de dictatură pe care atâta lume le are în momen-tul de față, vă puteți închipui că în această înghesiuială nu-mi pot găsi un loc, și, de altă parte, tre-buie să vă mărturisesc că eu n'am niciun fel de încredere în dicta-tura cu zurgălăi. Dictatura aceea vine când nu te aștepți, dar prin-tr'un om pe care-l aștepți, pe când este o altă dictatură care ar fi să vie când o aștepți, dela un om de la care nu-l aștepți (Paritate).

Și, așa fiind, înțelegeți foarte bine că putem discuta ca niște

Români, cărora ne stă la inimă anumite probleme prea mult în-târziate, care trebuiesc cercetate cu toată seriozitatea, și care, cum veți vedea, nu trebuie să formeze programul unui partid, și cu a-tât mai puțin al unui om, ci tre-buie să formeze programul per-manent al tuturor guvernelor ro-mânești. Și fiecare vine cu apor-tul său, cu valoarea, cu oamenii pe cari îi cuprinde, cu prestigiul pe care l-a căpătat, cu populari-tatea de care se bucură, și, pe rând, oameni mai proaspeți vin în locul celor oboșiți și continuă o activitate care a fost începută de cei dintâiu.

Până acum ne-am lămurit foar-te bine.

Și acum intru chiar în subiectul acestei interpelări, care nu este decât o presintare de nedumeriri, de critici, de propuneri, care așteaptă să vadă felul cum se poate răspunde de pe banca ministeria-lă la dânsule.

Probleme puse după război

Domnule președinte și domni-lor senatori, la încheierea mare-lui război noi ne-am găsit cu o țară nouă, care țara aceasta nouă era împovărată și de probleme vechi și, pe lângă acestea, la pro-blemele cele vechi se adăogiau pro-bleme noi, care veniau tocmai din faptul că se alipiseră la dânsule, fără să prevedem că va fi într'un termen așa de scurt, toate pro-blemele provinciilor celorlalte. E-rau probleme care se putea să nu fie probleme pentru guver-nele care fuseseră acolo, dar care fără îndoială că erau probleme pentru noi, atunci când noi am înlocuit acele guverne și ne-am așezat acolo.

Care erau problemele din punct de vedere național, din punctul de vedere al muncii naționale — fiindcă nu văd „național“ ce-ar

putea să însemne altceva decât aceste valorificări, aceste pregă-tiri și manifestări de energie, a-ceastă luptă din partea elemen-tului românesc — care erau pro-blemele din țara veche în ce pri-vește națiunea și munca ei și care au fost problemele care s'au adaus pe lângă acestea?

În Vechea Românie erau trei probleme supt acest raport. Până la 1914 — cum erau luptele de atunci pentru putere, de multe ori numai pentru putere, iar nu și pentru biruința unor anumite idei sau pentru tăierea unei noi di-recțiuni — până la 1914 proble-mele acestea fuseseră foarte pu-țin ținute în samă. Partidele care se succedau la guvern nu luaseră asupra lor soluționarea sau mă-car pregătirea unei soluționări se-rioase a acestor probleme.

„Problema evreiască“

Se vorbește la noi foarte adesea, de atâta vreme — și într-o astfel de formă, încât problema se banalizează, de mă opresc puțin înaintea de a rosti cuvinte care sunt atât de mult compromise, deși realitatea există și la dânsa trebuie să ne gândim, — se vorbește foarte adesea de cea ce unii numesc, cu anumite scopuri și cu anumite tendințe, „problema evreiască“.

Intr-o parte din teritoriul românesc era — și este — o populație evreiască venită de peste graniță, în timpuri relativ apropiate — secolul al optsprezecelea și secolul al nouăsprezecelea —, venită în masă din țară streină, aducând cu dânsa o altă limbă de întrebuințare obișnuită — dialectul evreo-german, dialectul idiș—, purtând încă, în viața de toate zilele, un costum care nu era costumul vechilor strămoși din Asia, ci un costum împrumutat de la burghezia germană. Foarte mulți pe cari îi ofuscă un anume caftan și o anume căciulă de blană, nu-și dau seama că acest caftan și această căciulă de blană, erau purtate de orașenii germani din evul mediu.

Populația aceasta, foarte numeroasă, firește că nu a fost primită dela venirea ei în Moldova în funcții, căci ea a găsit o Românie boierească, o **Moldovă boierească**, și în Moldova aceasta boierească, evident că toate funcțiile publice erau ocupate de boieri de deosebite ranguri și, pe de altă parte, din vicisitudinile populației aceleia evreiești, — pe care trebuie să le cercetăm cu toată seriozitatea, în afară de orișice fel de pasiune, pentru că dacă, le cer-

cetăm în glumă, scădem situația noastră față de problemă și, dacă, pe de altă parte, introducem pasiunea, pasiunea este suficientă ca să ne împiedece de a ne gândi ca niște oameni politici, ca niște oameni cu răspundere, iar când suntem pe această bancă ministerială, ca niște oameni de stat, la această problemă —, în ce privește clasa muncitoare, clasa aceasta era reprezentată numai în oarecare măsură în ce privește pe Evrei. Era de sigur, o populație de mici meșteri, de mici comercianți, comercianți cari aveau legături cu străinătatea. În momentul acela tot sistemul comercial dela noi se schimba și, prin urmare, în locul vechilor rosturi care duceau în Peninsula Balcanică și la Constantinopol, veniau legături care se înjghebau în vremea aceasta cu lumea germană, cu lumea apuseană, aceste legături se cereau servite, și de sigur, nu vechii noștri negustori, de caracter în cea mai mare parte orișice, puteau să fie în momentul acesta, întrebuințați, pentru aceste nouă legături. Iar, în ce privește meseriile, micii meseriași evrei s'au putut strecura în număr foarte mare, fiindcă aveau o situație privilegiată: ei aparțineau Cămarii domnești și, prin urmare, aveau un contract cu această Cămară domnească; veniturile luate dela dânsii mergeau în profitul Domnului, și Domnul avea nevoie — vorbesc de Moldova; în Muntenia pe urmă s'au strecurat —, Domnul avea toate avantajele ca acești resortisanți ai săi, acești oameni în legătură directă cu dânsul, să fie cât se poate mai numeroși.

Ingrijorări firești

Pe de altă parte, cum se schimbă moda, cum vechii noștri meșteri erau deprinși cu moda veche, Evreii au venit ca reprezentanți ai acestei mode noi, pe

care au servit-o. Și s'a mai înfâmplat încă un lucru: că populația aceasta evreiască era lăsată în sâma șefilor ei religioși, cari, acești șefi religioși, aveau, din

vremuri foarte îndepărtate, un întreg cod de igienă și de îngrijire a sănătății. Și astfel s'au înmulțit, în orașe, mai mult decât populația românească. De unde la început era vorba de câteva zeci de mii de oameni, s'a ajuns la o populație foarte numeroasă, a cărei statistică absolut exactă nu am avut-o nicăeri, unii scăzând interesat, alții crescând interesat, numărul ei; dar am ajuns acolo, în cât vechile noastre corporații, — și Evreii nu erau în corporații, erau afară de dânsele și aveau deci toate avantajile unor oameni cari lucrează pe sama lor, nefiind supuși unei organizații, cari împiedică totuși manifestarea individuală, cu tot ce poate ea, — am ajuns acolo, încât micul comerț și mica industrie dela noi au fost înlăturate cu desăvârșire. Evreii nu răzbiau sus, în funcțiuni; Evreii nu se coborau, datorită felului lor de viață, până la clasa muncitoare agricolă: nu era o țărănime evreească. Din cauza aceasta a fost un număr foarte puternic de populație evreiască, nelegată de viața noastră, nelegată prin limbă, nelegată prin tradiție și nelegată prin aspirații, care populația aceasta foarte numeroasă a putut să fie considerată, cu antipatie. Și eu nu ascund nimic din trecutul meu: eu am avut adânci îngrijorări în această privință, și nimic din îngrijorările de odinioară nu a dispărut: și astăzi mă doare inima atunci când în orașele acestea din Moldova de sus, dintre care unul este orașul nașterii mele, văd situația tristă pe care o are elementul românesc, care se găsește prin mahalale și este compus din funcționari, unii utili, cei mai mulți inutili, dar cari se îngrămădesc în funcțiuni, fiindcă este singura lor putință de a-și căpăta o pâine. Prin urmare, în anumite orașe s'a produs această congestionare de element străin, pe care unii îl consideră cu totul inasimilabil, ceea ce nu este cu desăvârșire adevărat și pe care toată lumea, înainte de războiu, unii mărturi-

sind, ceilalți nemărturisind, o privia oarecum ca îngrijorătoare pentru desvoltarea poporului nostru.

Și, cineva, un cugetător foarte distins, ale cărui metode în lupta politică de multă vreme nu mai sunt ale mele, d. Cuza a manifestat, a exprimat cândva o teorie, care este cu totul îndreptățită — nu îndreptățește anume concluziuni, dar în ea însăși este cu desăvârșire îndreptățită —: că o națiune, ca să fie cu desăvârșire sigură pe pământul pe care-l ocupă, pe pământul pe care l-a apărât totdeauna, și adaug, L-A CREAT—toți ceilalți au venit pe urmă și s'au folosit de faptul că noi am creat pământul acesta românesc, într'o țară de păduri, pe care le-am tăiat, pe care le-am defrișat și brazda a fost făcută pentru întâia dată de noi pe pământul acesta — pentru ca acea națiune să fie într'adevăr sigură SE CEREA CA EA SA FIE COMPLETE IN TOATE ORGANELE SALE. Adecă, să aibă o clasă conducătoare, nu prea grea, așa în cât acei cari se găsesc supt ea să o poată susține, se cere apoi să fie o clasă mijlocie, care este foarte necesară, în care se desvoltă anume virtuți de muncă, virtuți de economie, virtuți de modestie. Acestea se formează în clasa burgheză, fiindcă, atunci când cineva se ridică de-a dreptul din clasele fundamentale, din clasele țărănești, aduce de sigur o energie admirabilă, o probitate care provine din acea muncă a claselor țărănești, care nu pot înșela. Noi, cu politica noastră, cu cartea noastră, cu comerțul și industria noastră putem înșela. Țăranul nu poate înșela, pentru că este pedepsit imediat, îndată ce ar înșela pământul cu care are a face. Este bine să se ridice cineva de la pământul acesta, din această clasă, dar nu strică să fie o clasă de burghezi, fiindcă foarte adeseori cine se ridică dela pământul de jos și ajunge la masa întinsă sus se aruncă cu o astfel de lăcomie, încât, masa se poate reface,

dar stomacul odată stricat nu se mai poate însănătoși.

O PLAGĂ

Noi suferim de parvenitismul actual, represintant prin multe exemple, care se pot numi și altele care nu se pot numi, dar parvenitismul acesta de care suferim în momentul de față, este determinat în mare parte de faptul acesta că omul ridicat acolo, din umilință, din suferință, de sub apăsarea soartei, când ajunge sus, plătește nu numai pentru greaua lui copilărie și adolescență, dar cere plata pentru toate generațiile anterioare, care nu s'au folosit de toate avantajile acelea. Se sperie, se aruncă, încurcă o țară și se distruge pe dânsul singur.

Prin urmare, este bine să avem toate aceste clase. Dar, pentru a avea aceste trei clase, desigur că am făcut foarte rău când am slăbit peste măsură clasa de sus, clasa boierească; cu idei de democrație puțin pripită prin pregătirea votului universal, nu ni-am dat seama de un lucru: că nația românească, dacă s'a ținut atâtea secole, s'a ținut prin valoarea ei to-

tală, dar s'a susținut înainte de toate prin marea inteligență, prin marea mândriei a clasei noastre boierești. Acum, după ce am aruncat la pământ pe boiei și am pus peste dânsii și țărână și cenușă, a venit vremea să recunoaștem că ne-am grăbit, în ori și ce caz, un singur adevărat partid conservator, sprijinit pe pământ, ar avea valoare cu mult mai mult astăzi de cât un mare număr de partide mici, a căror înfățișare îmi aminteste — să-mi dați voie să fac o comparație vulgară — ce am observat într'un rând, întâmplător, la un liliac căzut în hornul casei mele. Dv. n'ați observat niciodată ce este în blana liliacului; sunt niște purici speciali, de culoare absolut asemănătoare cu culoarea liliacului și cari se plimbă: intră și ies mereu. Și, în momentul de față, când este vorba ca unii oameni să se întoarcă de unde au plecat, să-mi dați voie — și vă rog să mă erțați că am întrerupt expunerea mea cu această comparație — să-mi dați voie să am în fața mea icoana liliacului acestuia, căzut în horn, și a puricilor lui, cari se plimbă de colo, colo și intră și ies mereu. (Apauze, ilaritate).

Ceieace trebuie respectat

Iată, domnilor, că aveam o foarte mare problemă. Dar mă veți întreba : Cum crezi d-ta că ar trebui rezolvată ? Când eram tânăr îmi arătam durerea și-mi arătam disperarea pentru că ce se găsea român în România nu ținea seama de tot ce se datorește popoului băștinaș, creator și apărător de țară. Căci se poate întâmpla să te duci într'o țară, să muncești, să te pricopsești, să lași avere urmașilor d-tale, — și nimeni de acolo nu trebuie să-ți arunce nicio ofensă, iar, dacă ești cetățeanul Statului aceluia, din punctul de vedere al ordinei de Stat nu trebuie nimeni să-ți conteste drepturile d-tale ; dar a-

tunci trebuie totuți să ai o atitudine bună față de cei mai vechi de acolo : trebuie să-i chemi la munca d-tale, să-i întovărășești la această muncă a d-tale și să te dai doi pași în urmă, atunci când este vorba de proprietarul legitim al pământului, pe care d-ta ești puținel strecurat.

Vorbesc foarte sincer, fără să țin socoteală de niciun fel de sentiment de o parte sau de alta. Popularitatea de gazetă, popularitatea de stradă îmi sunt deopotrivă de repulsive, și n'aș sacrifca nici cea mai mică din păreile mele pentru că să mi se servească articole amabile dela unii, sau pentru ca să nu se ridice stri-

găte furioase din partea cealaltă.

Dar străinii în România Veche mai treziău o a doua problemă, pe care au înțeles-o rău câțiva oameni, cari au ațâțat, recent, opinia publică, — și, în rotativa

de odinioară, când liberali, când conservatori, sub binecuvântarea Regelui Carol I, nimeni din clasa dominantă nu se opria cu seriozitatea cuvenită nici asupra acestei probleme.

Politica a falsificat industria

Vechea Românie a fost într'a-devăr o țară de agricultură, — eminentemente sau ne eminentemente, dar era o țară agricolă. În țara aceasta, dela o bucată de vreme s'a alcătuit o industrie. Industria aceasta foarte răpede s'a adresat către politică; politica a falsificat-o și a creat o anume industrie fiindcă era sigură, în domeniul în care intra, de un anumit sprijin din partea Statului.

Veți vedea dv. că în felul acesta, cum a fost pusă problema muncii românești, greșeala cea mare stă în apelul la Stat, apel la Stat, care trebuie să numească neapărat pe cineva funcționar, care trebuie să cadă de gățul conducerii tehnice străine, ca să pună neapărat și acolo pe un Român. numai pentru că este Român. Dar greșeala aceasta în felul cum s'a pus problema se găsește și la originea industriei românești, în loc să ne gândim care este principala noastră materie primă, în loc de a ne gândi cari sunt în poporul nostru oamenii mai capabili de a trata această materie primă, în loc de a ne gândi cari sunt oamenii de peste graniță care ar fi dispuși să cumpere fabricatele noastre: acestea sunt cele trei condițiuni.

Nu se ține o industrie, de multe ori și fără capital adevărat, cu capital împrumutat din străinătate și cu materia primă, ori neexistentă, ori de calitate proastă, ori cu o parte din materie primă nefiind dela noi sau nefiind de calitate bună, și, pe de altă parte, cu muncitori nepregătiți pentru aceasta sau cari nu se pot pregăti dela un moment la altul, și cu niciun fel de grijă de piața străină. Există o industrie a hâr-

tiei care vinde hârtie proastă, chiar cea mai proastă din lume, pe când hârtia din Finlanda se poate căpăta cu 5 lei, iar cea dela noi se plătește — cum am avut ocazia s'o mai spun într'o ședință trecută — cu 25 de lei.

S'a creat o astfel de industrie. Și industria aceasta are poate foloase pentru unii dintre ai noștri, pentru unii din ai noștri, care nu erau nici tehnicieni și nici muncitori din această industrie. Și, atunci, industria are un astfel de caracter ca atunci când se vede că este o pradă sigură și cât de multe posibilitățile de a te folosi de Stat pentru anumite scopuri. Astfel o anumită categorie de străini au intrat în industria noastră.

Este foarte bine când anumiți străini intră în industria unei țări, dar când vin oameni bogați cu adevărat, plini de inițiativă, plini de pricepere și cari au și o cultură generală, o cultură a inimii, po-trivită cu rosturile industriei mari, pe care înțeleg a le îndeplini în țara în care au descălecat. Dar, la noi, adaug, capitalul, care vine din străinătate, nefiind cu totul sigur față cu schimbările dela o zi la alta, își face socoteala și cu paguba de pe urma acestor transformări subite ale regimului industrial.

Și au venit cu oamenii lor, cari de multe ori nu sunt tehnicieni, cărora li se asigură, pentru motive de înrudire, de conveniență, o situație în industria aceasta, oameni cari nu cantă nici un fel de legătură cu societatea românească.

Iată eu, care străbat de atâtea ori drumul pe la Ploești și Câmpina, am rămas totdeauna jignit

de faptul că avem a face cu un adevărat lagăr de străini, izolați și manifestând un dispreț absolut față de populația românească. Nu-i poți prinde absolut la nimic alături de ai noștri. Se întâlnesc numai când este de aranjat o afacere pe făcute, cu ușile încuiate; numai atunci nemeresc anu-

miți Români. Dar nu sunt capabili să se întrunească într-o colaborare onestă folositoare țării, cu lumea dela noi și în același timp să dea lumii acesteia dela noi anumite avantagii, care pot să rezulte din cultura lor materială, care este infinit superioară culturii pe care o avem noi de obicei.

Cum trebuie pusă chestiunea Cadrilaterului

Va să zică două probleme. Dar, în momentul când am intrat în războiu, noi aveam o a treia, o problemă despre care s'a vorbit foarte mult, dar nu s'a vorbit acum la Cameră.

Protestul trebuie să fie complet, potrivit cu ceiace vrea să spună el. Iar cine nu este profesor, este incomplet, de și potrivit cu scopurile pe care le urmărește pe alături, și peste aparențele interpelării sale. Este o deosebire, dar eu trebuie să fiu complet, și nu prin laturi, de la care eu nu am de gândit și căpătat niciun avantaj.

Imprejurările au făcut ca înaintea războiului, pentru a ni asigura granița dobrogeană, să fim siliți să înaintăm hotarele vechi și să ocupăm regiunea aceia de la Marea Neagră până la Turtucaia, pe care unii o numesc Cadrilater, alții Dobrogea-Nouă, un teritoriu despre care nu s'a vorbit de multă vreme și care, în momentul de față, mi se pare, nu are reprezentanță minoritară, dar care a format, acum câțiva ani, obiectul unor discuții foarte interesante și pasionante în Cameră. Pare că aveam aerul că am intrat în teritoriul național bulgăresc, că am încălcat drepturile populației care înainte de această ceziune teritorială se găsea în rândul întâi în ce privește atențiunea Statului, sprijinul dat de Stat.

De câte ori a fost vorba de chestiunea aceasta, eu m'am grăbit să restabilesc faptele. Nu este așa. Teritoriul acesta, care este o continuare a Dobrogii de Nord, și aceasta a fost un culoar pe unde s'a strecurat toate națiunile, un drum de invazie, teritoriul acesta care a avut locuitorii pe cari i-a avut — și știm ce populație a avut, dar nu interesează pentru această discuțiune, înainte de venirea Turcilor nu se poate zice că vre-odată a cuprins vre-o populație puternică bulgărească având un caracter național. În apropierea anului 1400 au venit Turcii și au colonizat această regiune, care era foarte necesară pentru scopurile lor militare.

S'au așezat astfel Turcii, dar s'au așezat înainte de toate Tătari, cari au coborât din Bucureac în Dobrogea. De multe ori, când socotim că avem a face cu un Turc, este vorba de un amestec între un Turc din Anatolia și un Tătar.

Statului bulgar i s'a dat această regiune, trebuie s'o spunem, pentru că așa este și fără a împiedica nici un fel de plan de împăcare, început la București și continuat la Berlin; fără nici o intențiune de a strica anumite planuri de viitor, trebuie s'o spunem totuși, că această introducere a elementului bulgăresc în așa numitul Cadrilater s'a făcut călcând

foarte adese ori normele de drept și întrebuițându-se mijloace de violență.

Când am venit noi acolo, nu am găsit o foarte veche populație bulgărească, ci am găsit pe înlocuitorii, veniți din Apusul Bulgariei, ai vechilor locuitori de acolo, cari trecuseră de foarte multă vreme pe malul stâng al Dunării, în părțile lalomei și ale județului Vlașca.

O bucată de vreme am introdus acolo un număr de Români

ardeleni și de Cojani, veniți din județele Brăila și Buzău. I-am instalat după războiul din 1877-8 ca o recompensă pentru valoarea militară, pentru sacrificiile pe care le făcuseră pentru țară; dar am așezat oameni foarte săraci și fără nici un adevărat sprijin. I-am pus acolo ca reprezentanți ai rasei dominante și au ajuns cei mai săraci de au rămas slugi ai celor ce fuseseră înainte stăpîni.

Românii macedoneni

Iată cum înțelegeam noi să punem chestiunea și cum înțelegeam a o rezolvi, după naționalismul tricolor al lui Opran și Nenițescu cu planurile de așezare românească în Dobrogea ale lui Kogălniceanu, care și-a cumpărat și o moșie acolo. Am închis ochii asupra lucrurilor care se petrec și am continuat exact cu același sistem față de Noua Dobroge, ca și cu cei așezați acolo mai înainte.

A venit un ministru liberal al dv., un ministru care avea foarte mari însușiri și foarte multă dibăcie în suflet și vă asigur că nenorocirea dv. a făcut că el a dispărut curând pentru a vă arăta dv., pe lângă drumul acela mare unde treci cu trompeta retorică, și anumite drumuri fără trompetă pe care se ajunge mult mai răpede la scop. Este vorba de Alexandru Constantinescu. Alexandru Constantinescu, omul drumurilor practice, deși fără retorică și fără trompetă, a avut o idee care este și bună, și rea. De sigur că este foarte bine să scăpăm din Peninsula Balcanică măcar o parte din elementul acela foarte numeros, foarte vrednic, având însușiri pe care noi nu le

avem, fiindcă este și rasa ilirică, este și viața împreună cu Grecii, este și vecinătatea Adriaticei, și a fost și contactul cu Italia; înțelegeți, alt vânt bătea pe acolo! Este vorba de elementul macedonean. Să scăpăm măcar o parte din elementul acesta macedonean, care, în noua situație împărțită pe naționalități, une ori intolerante și agresive, a Macedoniei, nu putea să mai trăiască acolo cu caracterul acela românesc. Toată lumea știe în momentul de față că, dacă Grecii au făcut concesioni, sunt alții — să nu precizăm—cari n'au vrut până acum să facă nici un fel de concesie în ceea ce privește dănuirea elementului românesc acolo. Și, atunci, și-a zis: „să scăpăm măcar pe cei câțiva”. Înainte de a se face înțelegerea acela mare dintre Greci și Turci, ca Turcia să ia pe toți Turcii și să-i ducă în Turcia la dânsii, iar Grecii să pornească în țara lor, s'a stabilit în „Cadrilater” un număr de coloni macedoneni. I-am văzut și acum câtăva vreme. Sunt oameni minunați. Nu putem noi să fim desul de recunoscători, că au consimțit fără nici un fel de ga-

ranție, fără nici un fel de siguranță să fie așezați în perpetua noastră desordine administrativă și în schimbările noastre de la o zi la alta. Nu au venit să stea supt corturi. Câtă deosebire între așezarea lor și improprietărea noastră de după războiul cel mare, care umple astăzi toate câmpiile, toate marginile de drum, cu casele făcute cine știe cum, cu acoperișuri de stuf, cu pereți de vergi, cu o gospodărie de o sărăcie africană ! Și aici este iarăși o învățătură față de ceia ce fac Sârbii, de

exemplu, în teritoriile noi, față de ce a făcut Venizelos în Grecia, în toată Tesalia, care acum este unul din teritoriile cele mai productive și cele mai înfloritoare din toată țara — și acolo ar trebui să dați burse unora dintre tinerii români, înainte sau după ce vor fi ajuns subsecretari de stat, pentru ca să învețe cum se gospodărește o țară, cum se întărește o nație și cum se pregătește un viitor mai mare al ei. Față de ceia ce fac Sârbii și Grecii, zic, este o mare scădere.

O mare greșală

Au venit oamenii și și-au făcut case de zid, și-au întemeiat gospodăriile lor, cari sunt ale unor oameni dela orașe, fiindcă Românii din Macedonia sunt în cea mai mare parte orașeni: sunt giuvaergii, sunt hangii, sunt reprezentanții unei burghezii pe care noi n'o avem.

Poate că Alexandru Constantinescu ar fi făcut mai bine dacă ar fi strămutat o parte dintr'înșii în Moldova de Nord, unde ar fi fost un excelent exemplu, și nu ar fi făcut din niște orașeni, niște țărani. Oamenii aceștia sunt de o inteligență superioară și de o inițiativă fără păreche. Imi povestea cineva că Macedonenii din aceste părți, cari neam de neamul lor nu au fost pescari s'au întâmplat să fie așezați lângă o baltă. Au trecut câteva luni de zile. Au adus la dânșii niște pescari de la Turtucaia, cari să-i învețe meșteșugul, și acum sunt pescari de cea mai bună calitate, și cari câștigă și de pe urma acestui fel de muncă.

S'au așezat acolo. Vizita pe care am făcut-o acum în urmă la ei mi-a arătat însă și unele

împrejurări triste. După foarte multă trudă, abia astăzi sunt într'adevăr în casa lor și pe pământul lor. Foarte adesea erau așezați în casa vechiului locuitor, după un sistem pe care l-au întrebuintat și Sârbii în Banat, dar pe care eu îl socotesc complet greșit. Vă închipuiți ce sentimente pot să rezulte din această cohabitare a două familii de naționalități deosebite, dintre cari una caută să se întindă în măsura pe care i-o promit drepturile acordate ei, și care în acea măsură în care se întinde stârnește ura celeilalte, care se consideră alungată pe nedrept.

Dar iată ce li s'a întâmplat acolo. Acum, după ce s'au petrecut atâtea lucruri, după războiu, au prins unii dintre indigeni gustul să redeschidă chestiunea proprietății lor asupra pământului pe care se găsesc acești coloniști. Statul îi pofteste să se ducă aiurea: au venit reclamații din partea vechilor locuitori, din partea Bulgarilor, ca să fie scoși intrușii și duși aiurea. Și, oamenii, vă asigur, erau foarte hotărâți —

din fericire, nu s'a mers mai departe — erau hotărâți să nu se lase strămutați, și, știți: Românul din Macedonia nu este bunul nostru Moldovean care rabdă ori ce, ci unul care știe să-și apere dreptul său, și atâta ar mai fi rămas; să fie stropit pământul acesta cu sângele oaspeților pe cari i-am chemat la noi, pe cari i-am adus apoi la desperare și cari și-ar fi apărat drepturile lor împotriva statului român cu arma în mână. Acestea sunt lucruri văzute la fața locului.

Iată trei probleme. Problema cea dintâiu: elementul evreiesc din Moldova de Nord.

A doua problemă, problema industriei acesteia nouă, făcută în cea mai mare parte cu capital străin, pentru scopuri străine, cu conducători străini, cari nu sunt nici tehnicieni, cu meșteri străini, cari nu au, foarte adese ori, maleabilitatea și elasticitatea elementului dela noi. Toată lumea știe că, la petrol, unul dintre organizatorii exploatațiilor petrolifere dela noi a fost așa de satisfăcut de elementul țărănesc din România, în cât mai târziu,

mergând în Caucauz să întemeieze o altă exploatație, a luat cu dânsul pe elevii săi din regiunile românești.

A treia problemă, este aceasta a celui dintâiu teritoriu pe care l-am cucerit noi, dincolo de marginile de odinioară ale Moldovei și ale Țării Românești, teritoriu din care puteam face un rai cu o politică de gospodărie consecventă, sprijinită de toate guvernele pe rând, și în loc să punem acolo, în Dobrogea — poate că la sfârșit, o să introduc în programul acesta, pe care îl doresc al tuturor partidelor, și acest punct de vedere, — în loc să așezăm acolo cârmuirea permanentă a unor oameni de specialitate, de cari să nu se atingă nimeni, fiecare partid a venit cu oamenii săi, cu oameni veniți de multe ori de aiurea, — și de ce să nu o spunem? cu oameni cari considerau regiunea aceasta nu ca un Canaan de creat, ci ca un Canaan de secerat, după ce înainte de aceasta, aratul și semănatul fusese făcut de alții, și chiar de aceia cari erau aruncați astfel în ghiarele exploatare ale politicii românești.

Problema ținuturilor noi

Dar, a venit războiul și am căpătat ținuturi nouă. Ținuturile acestea nouă ni le-am închipuit lipsite de ori și ce sarcini. Am crezut că sunt bucăți de pământ, asemănătoare cu bucățile de pământ pe cari trăiam până atunci, fără ca noi să ni dăm pușintel sama — și când spun „noi” înseamnă generalitatea, înseamnă clasa conducătoare, — că, dacă este o populație care samănă mai mult sau mai puțin, cu populația de la noi, sunt și unele ele-

mente neromânești, care, elementele acestea neromânești, sunt de oare care importanță și au oare care drepturi. Și, atunci, ne-am instalat acolo neștiind ce este, neștiind ce se poate face, și nefăcând, de fapt, până astăzi, nimic, pentru ca acest teritoriu să fie, cu respectul tuturor drepturilor acestora pe cari i-am găsit, și pe cari i-am găsit într'o situație legală, pentru ca acest teritoriu, zic, să fie însuflețit înainte de toate de viața națiunii pe al

cării sacrificiu s'a întemeiat a-
ceastă Românie Nouă.

Problema nu este una. Problema este îndoită și foarte rău o pun acei cari țin samă numai de drepturile anterioare sacrificiului românesc și considm doar la unele concesiuni, de nevoie; foarte rău o pun și aceia cari consideră chestiunea ca și cum acolo nu am avea nicio obligație și nu am avea să ținem sama de nici un drept Mă așez, cu gândirea mea, în mijlocul acestor două rătăcirii, de o potrivă de periculoase și una și alta. **Nici un teritoriu unde noi să fim niște ocupanți de astăzi până mâne, pe cari cea d'întăiu furtună să-i poată mătura, pentru că noi nu ne găsim pe un teritoriu de cucerire, ci pe un teritoriu de restabilire, de restituire și de refacere a vieții noastre organice. (Aplauze).**

IN MOLDOVA DE SUS

Și, tot așa, este cea mai mare greșală a considera acest teritoriu ca un fel de pustiit, pe care putem să așezăm noi, cu revoluție națională, sau fără revoluție națională, ori și ce regim voim, chiar dacă regimul acesta ar fi un regim de bun plac, în afară de toate normele vieții sănătoase a timpurilor noastre. (Aplauze).

Ce am găsit noi în aceste regiuni? Iată, iau provinciile acestea pe rând. Sunt aci trei miniștri cari vin din aceste regiuni, și ne cunoaștem de destul de multă vreme pentru ca ei să se poată aștepta d'inainte la ceea ce voiu semnala, ca realitate dure-roasă și delicată, în acele ținuturi, realitate de care noi ne-am apropiat, sau fără cunoștința de lucruri, sau fără acea delicateță de metodă, care trebuie să întovărășască pe ori cine lucrează acolo, în deplina cunoștință a lu-

crurilor. Iată, în provinciile acestea pe cari le-am găsit noi, ce am întălnit: întăiu, în ce privește Bucovina. Am găsit Moldova-de-sus, partea cea mai scumpă, în ce privește trecutul nostru, din Moldova-de-sus; oasele Domnilor noștri, mănăstirile ridicate de dânsii, la basa cărora stă hrisonul acestor vovezi moldoveni, pădurile acelea care amintesc momentele de glorie în defensiva națională românească. Provincia căpătată de Austria, în împrejurările în care Austria era obișnuită să-și întindă granițele, nu este nici măcar o cucerire, ci un furt, un furt prin banii aruncați la Înalta Poartă și prin înșelarea turcilor cu hărți meșteșugite. După aceea, Moldova aceasta de sus, așa de scumpă nouă, în care sunt și dintre cei mai frumoși țărani ai noștri — eu am foarte mare prietenie pentru țaranul ardelean; n'ar strica însă, dacă țaranul ardelean ar face cunoștința țăranilor din Bucovina, căci ar vedea că pot fi Români tot așa de muncitori, tot așa de economi, tot așa de gospodari, dar având în același timp o notă istorică de luptători din veac în veac, ei au sprijinit pe umerii lor puterea noastră cea veche — minunată țărănime — lăsată în sama cui? În sama arendașilor adunați din toată lumea, a unei burghezii care a intrat pe toate părțile și a unei infiltrații rutene, a cărei valoare este mult inferioară obrăzniciei, pretențiilor pe care, foarte adeseaori, le-au ridicat șefii acestor oameni. (Aplauze prelungite și îndelung repetate pe toate băncile și pe banca ministerială). Nu numai dincolo de Prut, dar și în părțile dela Suceava, întinzându-se în județele Dorohoiu și Botoșani populația aceasta de infiltrație, oameni cari au venit cu picicarele goale și cu traista în spinare, șerbii din Galiția.

În ce privește vechimea elementului rutean, istoricul care este acolo pe banca ministerială, d. Nistor, fost elev al meu, foarte bun elev ca și d. Lapedatu — d.

ar face să strice rosturile celorlalți și, în acest timp, represintanții unei lumi străine, de contrabandă, continuă viața mult mai

bine de cât atunci când era asupra lor cel puțin o anumită ordine austriacă. Acesta este adevărul.

Disperata situație din Maramureș

Am găsit un Maramureș care este locul de punere pe cruce a poporului românesc. Acolo elementul parasitar există și în safe. Eu am văzut cu ochii mei, — eram poate singurul care străbătea acele drumuri, nepălit de Statul român — am văzut țărani români arând sub supravegherea proprietarului evreu, care pocnia din biciu la spatele lor! Este ceva ce nu a mai fost în nici-o țară din lume.

Iar, în ce privește rolul pe care-l joacă anumite elemente galițiene, care nu au a face cu acele culte și nobile elemente evreiești dintre colegii miei din Franța, Italia, așa zice și din Germania, dacă nu s'ar fi petrecut cea ce acolo s'a petrecut, oameni a căror prietenie îmi este de cea mai neprețuită valoare, a căror minte reprezintă un imens capital intelectual, punându-l la dispoziția țării în care stau și a națiunii dominante a cărui fire și-au însușit-o și o răspândesc.

Acolo în Bucovina este vorba de o plebe, care de foarte multe ori nu are nici măcar sângele poporului evreiesc, fiindcă aceștia sunt și scursuri ale Cazacilor tătari, cari într'un anume moment au primit religia evreiască și s'au agățat de trupul poporului evreiesc, creatorul Vechiului Testament, fața întâiu a Bibliei noastre, și stau agățati până astăzi ca element parasitar incanabil de a fi înălțat, pe trupul unui popor care și-a câștigat așa de mari merite pentru civilizație.

În Maramureșul stăpânirii maghiare, îmi aduc aminte de când era foarte tânăr, s'a trimis un consilier, pe care ministrul îl socotise ca pe un om de cele mai bune intențiuni și ca pe cel mai viteaz. S'a întâmplat că omul era foarte sănătos când a plecat dela Budapesta, dar, cum a ajuns acolo, s'a și îmbolnăvit; iar un al doilea n'a mai îndrăznit să se mai ducă. Noi, elementul românesc, și Maghiarii suntem acolo de o potrivă la dispoziția elementului galițian, față de care Statul român n'a făcut până acum absolut nimic.

IN ARDEAL

În Ardeal ce am găsit? Am găsit orașe în care este o veche populație germană, — pentru care eu personal, chiar dacă întâmplător unii tineri sunt molipsiți de niște teorii care sunt de unde sunt, dar cărora aici la noi, nici odată nu li vom permite să se manifeste bravând autoritatea Statului român și drepturile elementului dominant, (aplauze puternice) — am cea mai mare prefuire, — am spus și altă dată că este o binefa-

cere că în mijlocul populației țărănești a noastre, așa de numeroasă și așa de vrednică în Ardeal, se găsesc așezate acești trei sute de mii de oameni, locuitori din orașe sau țărani din cei mai muncitori, din cei mai cinștiți, din cei mai economi, din cei mai deprinși să respecte ordinea publică și autoritatea Statului. Căci, vedeți dv., țărani aceștia sunt capabili astăzi să stea în fața unui grup de ambițioși cari au încer-

caț să se ridice peste singura autoritate legitimă, autoritatea șefului lor religios, a episcopului și astăzi episcopul procedează față de aceste minoritate turbulente, înconjurat de tot bunul simț al imensei majorități a poporului săsesc. I-am găsit unde sunt. Trebuie nu numai să-i respectăm acolo, dar să ne folosim ori când de elementele ridicate din mijlocul lor, care, pe orice punct al pământului românesc s'ar găsi, pot să fie folositori.

Am găsit apoi o lume ungurească, pe care adese ori n'am înțeles-o. Acei cari își închipuie că Ungurii din Ardeal sunt o colectivitate de iredentiși, nu-i cunosc. Țăranul și meșterul ungar din Ardeal poate une ori pe fostul lui stăpân feudal, fiindcă acesta este obiceiul. Stăpânul feudal nu este întotdeauna de cea mai sigură origine maghiară. E o clasă dominantă compusă și din elemente autentice și din foarte mulți cari, trecând de la religia lor la alta, s'au găsit cuprinși în același timp într-o clasă dominantă care are pecelea maghiară. Legăturile între vechea feudalitate ungurească din Ardeal și țeran nu sunt deseori mai bune. — Înțeleg țeranul ungar — de cât legăturile care existau între anumiți boieri dela noi și țărani lor. Ba legăturile sunt mai rele, pentru că boierul nostru era deprins să meargă la războiul alături de țaran, fiindcă boierul nostru cetia din cartea sfântă în strană la biserică, fiindcă boierii noștri creșteau fii și fete ale satului în casa lor, fiindcă boierul era un model de gospodărie pentru țeran, ba era și banca lor, căci la dânsul se împrumutau țărani, și dacă era un adevărat creștin, nu-i străngea în momentul în care nu aveau cu ce să plătească. Apoi boierul acesta nu era influențat de tot felul de mode luxoase ale Apusului, pe când, în ceiace privește boierimea ungurească din Ardeal, ea era supt influența Vienei. Mulți dintr'înși nici nu știau ungurește cum se cade. Știau nemțește, știau

franzuzește. Eu am cunoscut chiar la București pe un ministru al Ungariei, un om foarte bine, care fusese șambelan al Împăratului și care la ocaziunile cele mari purta cheia de aur pe fracul roșu. Ei bine, întâlnindu-mă odată cu dânsul, l-am întrebat: D-ta vorbești ungurește? Zice: — Da.

Dar ranoarte poți să scrii în ungurește?

— Acestea mărturisesc că nu le poți scrie, dar de ele se îngrijește secretarul.

Tată, domnilor senatori, ce am găsit noi în Ardeal, în ce privește populația ungurească, aceasta a folosit de pe urma expropriării. Eu nu zic că exproprierea și improprietărirea s'a făcut în Ardeal în bune condițiuni. Chiar dacă ar fi ca declaratiunea aceasta a mea să fie întrebuintată împotriva celor vinovați, eu trebuie să spun că s'au făcut abuzuri acolo. Sunt oameni cari s'au îmbogățit de pe urma acestor operații care trebuiau făcute cu cea mai mare onestitate, tocmai fiindcă era vorba, nu numai de ai noștri, ci și de alte elemente, cărora se cădea să ne recomandăm ca un popor de treabă, care are o administrație și o clasă conducătoare în raport cu virtuțile sale.

Dar, domnilor senatori, în afară de aceasta, am găsit în același timp și două regiuni în care este ce era și la 919 și poate mai rău de cât atunci. Am găsit, întâiu, Secuimea. Sunt intelectuali maghiari din Secuime, cari-și închipuie că eu aș fi spus cândva că toată populațiunea secuiască este alcătuită din Români desnaționalizați. Nici nu mi-a trecut prin minte aceasta. Nu numai atât, dar pe când sunt unii învățați maghiari cari-i socot pe Secui de altă origine etnică de cât ele-

mentele ungurești, pe când era un canonic de la Oradea-Mare care credea că Secuții sunt Gepizi — vedeți ce gepiditate, ca să nu zic stupiditate, în aceste afirmații — eu recunosc că Secuții sunt de rasă ungurească și foarte mulți dintre dânsii au chiar caracterul fizic al celor dintâiu descălecători. Dar nu este mai puțin adevărat — o arată numele de localități, numele de munți, o arată costumele, datinile, mărturisirile lor, când arată biserica la care merg —, nu este mai puțin adevărat că acolo este și un element românesc care a fost desnaționalizat. Care a fost desnaționalizat prin biserică, care a fost desnaționalizat prin Stat, a fost desnaționalizat și de sărăcie și de ignoranța ei pro-

prie. Și, acolo, Românii noștri trebuia să-i cerem înapoi prin toate mijloacele, ajutând Biserica — și o biserică și altă biserică — în ce privește reclamarea elementului românesc. Dar ori și cine a fost acolo, știe că, nu numai nu ni-am luat pe ai noștri înapoi, dar opera aceasta de desnaționalizare a elementului românesc prin Biserică — prin cea catolică mai ales — continuă și în momentul de față, iar mulți dintre învățătorii pe cari îi trimitem noi acolo, învățătorii aceia nu servesc, în satul odinioară românesc și în care se păstrează încă tradiția poporului românesc, nu servesc pe ai lor, pe cei adevărați ai lor, ci servesc pe aceia ce cere mediul înconjurător.

Cum trăiesc Moții

Dar nu există un singur popor — uitaji-vă la Sârbi, uitaji-vă la Greci, uitaji-vă la Cehi, uitaji-vă la Italiani, la ceea ce fac italienii în anumite regiuni ca Istria — nu există un singur popor în Europa, care să fi îngăduit ca, atunci când desnaționalisajii săi au ajuns din nou supt steagul național, nu numai să nu fie aduși înapoi unde ar fi trebuit să rămână întotdeauna, dar să li se adauge produsul neglijenței Statului, produsul idioatei lupte de partid, care pe cei mai mulți Români de acolo îi ocupă în așa fel, în cât nu văd că supt picioarele lor se dărâmă însăși baza pe care ne putem sprijini.

Iar, în ce privește partea apuseană a Ardealului, de care nu știu dacă s'a vorbit la Cameră, și cine a vorbit, avea cunoștința locală, ba avea poate și o misiune locală, tocmai printr'o

așezare a sa în acele părți, când vine cineva de către Oradea Mare, și intră în Ardeal, trece prin cea mai nenorocită regiune de țărani care există între hotarele Statului român. Ceva care întrece ori ce închipuire, este viața pe care o duc Românii din regiunea aceasta a Moților. Coperișul caselor, este mai mare de cât casa însăși. Casa, aproape fără ferestre, făcută din lemn putred, adăpostește, într'o atmosferă irespirabilă, o biată lume, în zdrențe cea mai mare parte, care, dacă nu ar avea puțința de a vinde ceva ciubere și ceva scânduri, ar muri literalmente de foame. A trebuit ca aici, în București, într'un proces celebru, să se găsească cineva care a dus curajul până la nebunie — mi se pare că nu l s'a isprăvit încă judecata —, a trebuit pocnitura aceasta de re-

volver în plin tribunal, pentru ca să înceteze scandalul tovărășiei dintre acei cari trebuiau să apere poporul românesc și dintre acei cari, cu cea mai desăvârșită cruzime, nu fac de cât să distrugă ultima scântee de viață din trupul acestor nenorociți. (Aplauze puternice).

O HARTA CULTURALA ȘI ECONOMICA REVELATOARE

GÂNDIȚI-VĂ DVS., DIN ACEST PUNCT DE VEDERE AL CULTURII ȘI AL BOGĂȚIEI, CE ÎNSEAMNĂ HARTA POPULAȚIUNEI ROMĂNEȘTI ACOLO ÎN ARDEAL: ÎN AFARĂ DE GRANIȚILE VECHI ALE CARPAȚILOR; LA NORD AȘEZAREA MARAMUREȘENILOR MURITORI DE FOAME, LA RĂSĂRIT SECUII DESNAȚIONALIZĂRII PROGRESIVE, LA APUS, COLIBELE AFRICANE ALE MOTILOR REDUȘI LA ULTIMA MIZERIE. ACEASTA ESTE SITUAȚIUNEA REALĂ.

A PUNE PROBLEMA AȘA ÎNSEAMNĂ ALT CEVA DE CÂT SĂ

IEI LISTA MEMBRILOR DINTR'UN CONSILIU DE CONDUCERE AL UNEI FABRICI SAU A MEMBRILOR CONSILIULUI DE ADMINISTRATIE AL UNEI BANCI, — UNDE AR FI BINE SĂ NU INTRĂM NIMENI DINTRE NOI, CHIAR ÎN TOVĂRĂȘII MAI ONESTE DE CÂT TOVĂRĂȘIILE DE CARE A FOST VORBA ÎN CAMERĂ (aplauze), CĂCI TOȚI ACEI CARI INTRĂ ACOLO, NU VIN PENTRU COMPETINȚA LOR TEHNICĂ, CI PENTRU CUPRINSUL SPECIAL, FOARTE LARG, AL BUZUNARULUI UNOR OĂMENI, FĂRĂ PROFESIUNE, CARI TRĂIESC DIN ACEASTA,

Când vorbește cineva de munca românească, trebuie să o facă însuși, pentru că atunci autoritatea i-a venit din munca pe care a cheltuit-o și el, ori care ar fi talentul lui, și această autoritate dă alt răsunset atacurilor împotriva elementelor parazitare, față de care vorbitorul nu are nici o atingere și cu care nu are nici un fel de participare.

Ce se petrece în Banat

În sfârșit încă o rană, pentru a încheia cu aceste dureri, după care voiu sublinia puținel unele greșeli, care nu sunt numai ale neglijenței, grefate pe ignoranța noastră, ci sunt greșeli cu mult mai grave, pentru ca să ajung la acele soluțiuni care mi se par că pot fi primite, nu numai de acest guvern românesc, dar de ori și ce guvern românesc, **cu condițiunea să lăsăm pe acei cari ne guvernează să încălzească măcar scaunul de supt dânșii**, ceia ce nu este în obiceiurile poporului românesc, a clasei conducătoare a poporului românesc.

O CRIMA NAȚIONALĂ

Domnilor, nu ni dăm sama îndeajuns de primejdia care amenință poporul românesc la Apus, în Banat. Eu am călătorit în Banat, și nu odată. Ce sate frumoase, ce gospodării înfloritoare, ce cai cari pot rivaliza cu caii vitejilor Turci de odinioară, de unde li vin înaintașii căci acolo a fost stăpânire turcească, și ei imită pe cavalerii turci, cari erau spahii. Ce rasă mândră, ce femei frumoase, ce pământ admirabil, ce condiții superioare de viață! Dar cred că nu este unul din-

tre dv. care să nu știe că natalitate cea mai slabă de pe tot pământul românesc este acolo în Banat, (aprobări generale), că, în ciuda sfatului Bisericii și supt ochii unei administrații aproape oarbe, oamenii aceștia își omoară neamul. (Aplauze). Eu am fost primit de multe ori cu coruri. Mă uitam la cine alcătuia aceste coruri: Câțiva copii în mijlocul unei mulțimi de oameni maturi, bătrâni. Acei câțiva copii, cari nu ocupau nici măcar băncile din școală — erau prea multe bănci pentru dânșii — aceștia represintă viitorului poporului românesc acolo.

Nu m'am putut opri să li fac un discurs de mulțumită, ci să fac țăranilor acestora unul din cele mai fățișe și crude discursuri de critică pe care l-am făcut vre-odată. Am trecut peste îndatorirea mea de musafir și le-am spus în față ce pregătesc pentru națiunea lor.

Am mai întreat: bine, dar ceilalți? Sârbii fac tot așa, Șva-

bii tot așa. Și, atunci, cine va moșteni aceste minunate lanuri, casele acestea, caii aceștia, din cari unul a fost dăruit Regelui Ferdinand când a trecut pe acolo și **Țăranul spunea cu mândrie: NU L-AȘ FI VÂNDUT NICI ODATĂ; IMPĂRATULUI, L-AM DAT! (Aplauze prelungite).**

Cine rămâne să moștenească? Țiganul din capul satului. Noi pregătim o provincie națională țigănească pe ruinele vechii rase românești, ca și, pe ruinele infiltrațiilor sârbești, pe ruinele colonisării cu Germani, Francezi, Italiani și Spanioli a Mariei-Teresei și a lui Iosif al II-lea.

Dar nu poate rămânea nesimțitor la aceasta un guvern românesc! Iată sunt foarte mulți subsecretari de stat. Ar trebui trimis unul acolo în Banat (ilaritate), ca să se îngrijească de măsurile trebuitoare pentru a apăra pustiirea de oameni a acestei frumoase provincii românești. (Aplauze).

Ce trebuia să însemne regimul românesc...

Care a fost acum atitudinea regimului românesc? O atitudine a fost aceea de a declara prin anumite gazete, care au speriat lumea, că în aceste provincii României sunt cu drepturi, iar minoritarii nu pot fi alt ceva de cât niște rămășițe — chiar d. interpelator dela Cameră o spune — niște rămășițe de strecurare etnică, ce vor trebui să dispară.

Dar înseamnă să fie cineva cu totul străin de ori ce realitate, să-și închipuie că este cu puțință să se înlătore această viață națională care nu este românească, și căreia i se poate cere, de sigur, să aibă respect

față de Statul român, frăție față de noi, un sentiment de colaborare cu elementul majoritar. Iși închipuie cineva că se pot mătura patru milioane și mai bine de oameni cari sunt minoritarii în România?

Se gândește cineva la ce se întâmplă în Germania. Dar, vă rog, să stabilim o oarecare deosebire față de ceia ce se întâmplă în Germania din cauza unei teorii care mi se pare neumană și fără viitor în ce privește reușita și menținerea ei mai departe, a unei ciudate teorii rasiste care este, în ceia ce privește înălțimea ei, la nivelul cultural recent al celor

cari au inaugurat-o și o practică. Dar acolo este vorba numai de înlăturarea din anumite rosturi intelectuale a unor elemente care nu sunt de rasă pură germană — și Dumnezeu singur din cer poate să știe care este rasa pură germanică, cu elemente celtice pe Rin, cu elemente baltice de-a lungul mării, cu elemente slave în toată regiunea de la Răsărit, cu unele elemente romanice în părțile bavareze; se ajunge în felul acesta să se tăgăduiască și urmașilor lui Bismark dreptul de a se înscrie în cartea nobiliară germană.

Este, după părerea mea, o aberație trecătoare. Dar acolo ai a face cu cine? Cu o populație orășenească. Dar cele patru milioane și ceva de minoritari de la noi nu reprezintă numai

populație orășenească; aceștia sunt și țărani. Cum crede cineva că ar fi cu putință să se înlătore populația aceasta țărănească, să ia cineva și să-i pacheze pe țărani aceștia în lagăre de concentrare? Să facă adică ceia ce au făcut Americanii în Statele-Unite față de Pieile Roșii, sau Australianii față de Tasmanieni, unde cei din urmă, de unde înainte erau stăpâni pe insule, au murit de mizerie și neîngrijire în ultimul lagăr de concentrare. Dar nația românească poate fi infectată de o asemenea teorie? Sau nația aceasta este așa de slabă și de ticăloasă ca să aibă nevoie de astfel de mijloace, în loc să-și afirme prin număr și valoare rolul său în țara pe care ei au creat-o? (Aplauze prelungite). Această teorie o las în sama visurilor celui care a enunțat-o.

...Și ce a făcut din el politicianismul

Dar a mai fost și un alt sistem, care a consistat, nu în a înțelege și a iubi minoritățile, nu în a le apropia de noi, nu a face apel la sufletul lor, la un suflet, care, vă asigur de pe urma legăturilor mele, că știe să răspundă la tot ce vine onest și călduros din sufletul și din inima noastră. Nu li s'a vorbit ca unor tovarăși, ca unor oameni cari se găsesc — în ce-i privește pe Sași și pe mulți din Unguri, — de pela 1100 și ceva acolo; vor împlini curând mileniu în aceste locuri. Nu li s'a vorbit așa, și au mai uitat unii oameni că România aceasta este clădită pe baza muncii și a jertfelor noastre, dar că nu este mai puțin adevărat că noi am pus iscălitura pe tratate unde este vorba de minorități. Sunt oameni cari iscălesc numai pen-

tru a pune o iscălitură, dar sunt și oameni cari iscălesc fiindcă aceia ce au iscălit corespunde și cu ce este înscris cu multă vreme înainte în sufletul lor. Și acesta este cazul nostru

În loc să se facă aceasta, minoritarii au fost considerați din punct de vedere electoral. Natural, a considera minoritarii din punct de vedere electoral, este tot ce poate fi mai ușor. Și atunci a venit mai întâiu epoca în care s'au încheiat acorduri electorale. După acordurile electorale s'a trecut apoi la pacte politice, prin care se acorda minoritarilor lucruri din acelea, care se știa bine că nu se pot acorda. Nu se face un serviciu unui grup de populație atunci când i se dau în chip înșelător speranțe, a căror ne-realizare nu face decât să strice

legătura dintre noi toți, Români și neromâni, cari trebuie să muncim și să apărăm aceeași bucată de pământ. Se crede de obicei împotriva fraților lor de dincolo de Tisa, — nu, va veni vremea să înțelegem că apărăm bucata aceasta de pământ contra valului revoluției sociale, care amenință cu distrugerea însăși a civilizației europene. Decât să desfășurăm noi cine știe ce steag rasist, este mai bine să ținem înfipt steagul Statului românesc, în jurul căruia să se grupeze cu fidelitate și încredere, toate elementele, care înțeleg ce rezervă viitorul ! (Aplause prelungite).

Mă veți întreba dv. : dar d-ta în scurta vreme cât ai guvernat, ce ai făcut în această direcție ?

Vă pot spune foarte lesne ce am făcut atâta vreme cât am guvernat.

Legăturile mele cu minoritățile au fost legături de cea mai perfectă toleranță. Nici un ministru de instrucție nu a dat mai multe drepturi de recunoaștere a diplomelor decât am dat eu. Și nicăiri, de pe urma acestei recunoașteri de diplome, Statul nu a avut să înregistreze o pagubă.

Șefii minorităților au venit la mine, nu ca la un asociat din timpul alegerilor, ci ca la acela care trebuia să asculte pe fiecare cetățean al României, să-i acorde ceea ce se cuvine pentru situația sa de cetățean și pentru tot ce poate să presimte în România ca amintiri ale înaintașilor și valoare a contimporanilor.

Sunt aci minoritari, și vă pot mărturisi că așa a fost. Am regretat un singur lucru : că împrejurările grele în care se găsea Statul român m'au împie-

decat să fiu față de Biserica aceea căreia-i aparțin și eu, Biserica dominantă a țării și față de a doua Biserică a noastră, ca și de toate celelalte Biserici, toate predicatoarele de morală și de civism, să fiu ceia ce aș fi dorit să fiu, pentru a pune pe această basă religioasă și morală creșterea și dezvoltarea sufletească a locuitorilor de orice limbă și de orice confesiune ai Statului român.

Este adevărat însă că, atunci când d. Hans Otto Roth, șeful partidului german din România, a venit la mine, — și niciun minoritar german nu trebuie să uite acest lucru : că mai înainte erau aici Șvabii, Sașii, Germanii basarabeni și Germanii din Dobrogea, dar că legătura dintre toate aceste elemente s'a făcut supt scutul Statului român, — când a venit la mine, d. Hans Otto Roth și m'a întreat, puținel de sus, ce aveam de gând să fac cu reprezentarea în Parlament a poporului german, l-am întreat :

— În numele cui vorbiți dv. ?

— În numele poporului german, — mi-a spus el.

— Eu am venit la guvern fără legătură cu partidele românești și am și mai puțină legătură cu partidul dv. Eu cunosc numai un om, care are dreptul să vorbească în numele părții luterane a poporului german : este episcopul Müller, și, dacă episcopul Müller are să-mi spună ceva, să poftescă !

Mi s'a părut, că cetesc pe fața d-lui Hans Otto Roth un fel de amenințare de război electoral.

Și atunci i-am spus : voiți războiu ? Atunci veți fi reprezentați mai puțin ca în Parlamentele precedente.

Dacă însă veniți așa cum trebuie să veniți, și fără a vă a-

tribui o situație pe care nu trebuie s'o aveți, atunci putem să ne înțelegem în privința alcătuirii între cetățeni a unei liste, care nu era a mea sau lista guvernului.

Așa trebuia să se procedeze cu toate naționalitățile: pen-

tru drepturile lor, fără nici-o vânzare a drepturilor sau intereselor românești, pentru ca un guvern român unit cu partide minoritare, să ia ceva dela alt partid sau dela alte partide românești.

Cum se poate rezolva problema

Și acum, încheind, care ar fi concluziile, care ar fi posibilitățile momentane în ce privește aceste grave probleme?

De sigur că, dacă vă supăra pe dv., cum supăra pe toată lumea, amestecul în industrie al unor străini cari iau pânea alor noștri, apoi regimul străinilor în România noi îl cunoaștem. străinul merge din vreme în vreme și-și prelungește dreptul de ședere în România. Ce, trebuie o interpellare, pentru ca, atunci când anumiți străini — străini de cetățenie — sunt indezirabili, să li se spuie; „tot respectul pentru persoana și competența dv., dar avem și noi oamenii noștri; prin urmare, șederea dv. aici nu mai este necesară!“

Însă, bine înțeles, aceasta să nu se facă la anumite birouri unde să se cântărească administrativ sau polițienesc dreptul cuiva de a rămânea sau datoria de a se duce. Un odios trafic, pe care vi-l denunț și care trebuie tăiat cât mai răpede, fiindcă este spre rușinea țării, dacă mai continuă.

În ce privește fabricile în care poporul românesc nu-și află rostul care i se cuvine, apoi fabricile acestea, în cea mai mare parte, știți cu toții că nu se țin din vân-

zarea cu bucată. Se găsește vânzarea cu bucată în așa de rele împrejurări, încât Calea Victoriei nu mai este de o bucată de vreme altceva decât un șir de săli de expoziție ale fabricilor de lemne din toate provinciile de dincolo de Carpați, șir care începe la Șosea cu Sighetul și se mântuie către Dâmbovița, cu Aradul, Timișoara, etc., iar tâmplarii noștri, în acest timp, mor de foame, căci cumpărăturile se fac de autorități la depozitele acestea. A trebuit, ca rector al Universității, să dau o luptă pentruca să nu se dea toate mobilele în sama fabricilor cu capital de peste graniță, în care elementul român, nu are nici un loc.

SĂ-ȘI DESCHIDĂ OCHII, STATUL ROMÂN ÎN LEGĂTURILE, REMUNERATORII PENTRU FABRICI, PE CARE LE ARE CU ELE. ȘI, CÂND ARMAMENT ROMÂN COMANDĂ ARMAMENT ÎN ȚARĂ, SĂ AIBĂ GRIJĂ CA ACEST ARMAMENT SĂ FIE ȘTIUT NUMAI DE OAMENI SIGURI ȘI SĂ FIE FABRICAT NUMAI DE ACEI CARI N'AU INTERES SĂ DISPARĂ STATUL ROMÂN. (Aplause unanime puternice).

Reforma sistemului de învățământ

Aceasta este în putința Statului românesc. Dacă însă crede cineva că, păstrând sistemul de învățământ de până acum, în care noi creștem oameni inutilizabili, creștem paralitici, damblagii,

cari, dacă nu sunt ținuți de subțiori de Stat, cad grămadă, fiind lipsiți de orice inițiativă; dacă își închipuie cineva că fără o reformă fundamentală a întregului nostru învățământ, fără un mare

măcel al liceelor, care sunt principala cauză de rea orientare culturală a acestui popor; dacă își închipuie cineva că se vor găsi elementele trebuitoare pentru ca, intrând în fabrici, să fie folosite și fabricilor, acela nu cunoaște realitățile. Statul român nu are niciun interes să pună licențiați în drept a îngriji de fabricarea mașinilor, fiindcă mașini de acestea nu le-ar cumpăra străinătatea, ci le-am cumpăra tot noi, și tot societatea românească ar suferi de pe urma fabricațiunii proaste, datorită elementelor parazitare pe care le-ar fi introdus acolo autoritatea statului român.

Statul român nu are misiunea, întâiu, de a crea parași intelectuali și, al doilea, de a-i impune cu de-a sila în locuri unde nu se caută diplome, ci se caută muncă. Până nu vom crea noi băieți cari, aruncați în orice mediu, înaintea oricărui greutăți, începând de jos de tot, să fie capabili de a desfășura energiile fundamentale ale acestui popor, degeaba reclamăm locurile acelea unde, dacă sânt străini, ei nu le vor ceda decât numai înaintea unei con-

curențe adevărate și oneste a elementului românesc. (Aplauze puternice unanime).

Acum două zile, înaintea a trei mii de studenți, înaintea acestui auditoriu plin de certificate de examene și cu groază de ziua de mâne, care știe foarte bine că Statul nu mai are de unde plăti nici măcar pe aceia pe cari i-a întrebuințat până acum, citam cazul unui secretar de Legație pe care-l cunoaște și d. ministru al Instrucțiunii Publice al unui Român din Ardeal, gazat pe front, care după războiu a plecat în America și, negăsind alte ocupațiuni, a muncit în fabricile lui Armour în Chicago, până la genunchi în sângele dobitoacelor. Ei bine, omul acesta bolnav, muncind cea din urmă muncă ce se poate închipui, și-a luat diplomele acolo și astăzi el ocupă un loc onorabil, în diplomația română.

De asemenea oameni avem nevoie pentru toate locurile unde intrând ei, folosesc și locurile pe cari le ocupă, folosește și Țara românească și neamul din care fac parte. (Aplauze).

Ostași ai muncii, și la lucru!

Să creștem ostași ai muncii, și, când vom avea ostași ai muncii, cu însușirile poporului românesc, noi vom fi stăpâni unde vom vrea și cât vom vrea.

Dar aceasta nu se va putea face atâta vreme cât este vorba numai să stricăm munca altora, cu pretențiile goale ale unui tineret deprins numai să ridice cele două degete către Stat — și nu este el vinovat, sunt vinovați părinții cari nu au văzut viitorul, cari au degarnisit satele pentru a umplea stăzile orașelor căci sunt sate unde munca o fac bătrânii, și, când vor muri bătrânii nu va mai fi

nimeni care să lucreze ogorul și ne vom trezi cu colonisări străine, așezate de noi pe pământul nostru, pentru ca acest pământ să nu rămână sterp. A ținea pe țărani în legătură cu viața lui, înălțându-l sufletește cât de sus, dar neluându-l dela ocupațiile sale, a ținea pe fiul meșterului în rosturile părintelui său creînd generații întregi de muncă, a da numai atâția intelectuali câți să-i cauti și să nu-i găsești întotdeauna, atâția de câți ai nevoie, într'aceasta stă soluțiunea problemei muncii românești.

Mi-ar fi plăcut dacă până la

sfârșit ar fi fost, ar fi putut să fie, pe banca accia fostul meu elev Lapedatu, fiindcă idealul pe care îl exprima la 1864, în foaia „Orientul Român” tatăl său, Ion Lapedatu, care scria, tratând tocmai despre situația elementului românesc din Ardeal, aceste rânduri: „Poporul nostru are neapărată trebuință de carte și de bani, pentru a ieși din trista situația actuală. Când va avea acestea, atunci și viața lui socială se va organiza pe baze solide și durabile, existența națională îi va fi asigurată.

Atunci, Românul va lua rolul ce i se cuvine în Orientul European.

„AȘA DAR LA LUCRU!”

Și, precum un om de politică vă îndeamnă la politică, sau anunță politica lui căărind pe caii revoluției viitoare, un om de muncă nu poate să facă altceva decât să repete cuvintele profesorului Ion Lapedatu:

„AȘA DAR, LA LUCRU!”.

(Aplause prelungite și îndelung repetate; strigăte de bravo!).

